עין משפט נר מצוה

סט א מיי' פי"ב מהל' טומאת צרעת הל' י ופכ"ב מהל' כלים הל' יב:

ע ב מיי' פי"ג מהל' טומאת צרעת הל' א סמג עשין רלח:

◆

תורה אור השלם

1 וְהַבֶּגֶד כִּי יִהְיֶה בוֹ נֶגַע צָרַעַת בְּבֶגֶד צֶמֶר אוֹ בְּבֶגֶד פִּשְׁתִּים: ויקרא יג מז

2 זֹאת תּוֹרַת נֶגַע צָרַעַת בֶּגֶד הַצֶּמֶר אוֹ הַפִּשְׁתִּים אוֹ הַשְּׁתִי אוֹ הָעֵרֶב אוֹ כָּל כְּלִי עוֹר לְטַהֲרוֹ אוֹ לְטַמְּאוֹ: ויקרא יג נט

◆

תום' ישנים

א) **תרי מיעוטי כתיבי בגד צמר ופשתים** כצ"ל. ובת"י כתבו על זה גם זה משמע כפי' ה"ר פורת דאי שלשה על שלשה אינו בכלל בגדים נוקי תרי מיעוטי חדא לשלש על שלש וחדא לשלשה על שלשה ואכתי בגד שלם בשאר בגדים דלא מטמא בנגעים מנא ליה[מב] אלא משמע כפי'[מג] ואין זה הוכחה דמיעוט א' נתמעט גם משלשה על שלשה דשלש על שלש ושלשה על שלשה שניהם איתרבו לשאר בגדים מריבוי אחד מוהבגד אבל מ"מ קצת יש להוכיח מדלא קאמר כי אימעוט מג' על ג' ומשלשה על שלשה דמאחד ריבוי נפקא תרווייהו אבל בגד שלם מטמא:

ב) אבל אין לפרש ואימא לרבות מוהבגד שלשה על שלשה בשאר בגדים[כט] ולא שלש על שלש בצמר ופשתים[ל] דהא מדאיצטריך ריבוי לשאר בגדים ידע דצמר ופשתים כתיב ועוד דקושיא שניה ידע דצמר ופשתים כתיב א"כ מה פריך כיון דצמר ופשתים כתיב טפי הוי לן לאוקמי ריבוי לג' על ג' בצמר ופשתים ממה שנרבה שלשה על שלשה בשאר בגדים כמו בצמר ופשתים דהא רבוי צמר ופשתים נכתב בחנם כדאמר לקמן[לא] קאי בצמר ופשתים מרבה שאר בגדים ועוד מה פריך אימא כי אימעוט מג' על ג' אבל שלשה על שלשה מטמא מנ"ל כיון דאיצטריך ריבוי לג' על ג' בצמר ופשתים וי"ל ואימא לרבות נמי שלשה על שלשה בשאר בגדים וזהו כפי' המפורש בפנים:

ג) מצאתי בשם ה"ר שלמה אסטרוביצ"ג זצ"ל ק"ל א"כ יהיו שוין כל הבגדים ולמה כתב ד' תיבות הללו בגד צמר בגד פשתים אלא י"ל אי לא יתורא דוהבגד ה"א אין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות שלש על שלש בצמר ופשתים וממילא נרבה שלש על שלש בשאר בגדים דסברא הוא שיהא שוין אם אין מיעוט כדפיר' לעיל וכך מועיל יתור של שני מיעוטים כמו והבגד אבל השתא דכתיב ריבוי דוהבגד לרבות ג' על ג' בצמר ופשתים אם כן אתי תרי מיעוטי למעט ולמעוטי זה וזה משאר בגדים דאי לרבות ליסתוק מרבוי דוהבגד:

◆

רבינו חננאל

רבי שמעון בן אלעזר כתנא דבי ר' ישמעאל תני הא מתניתא דיליה. ודחי רבא ואמר שלשה על שלשה טפחים בשאר בגדים זולתי בגדי פשתן איכא בינייהו, ר' שמעון בן אלעזר לא מיעט שאר בגדים אלא מג' על ג', אבל ג' על ג' טפחים אפילו דשאר בגדים מקבלי טומאה, ותנא דבי רבי ישמעאל סבר לא איקרי בגד אלא צמר ופשתים, ובגדים אחרים שעושין משאר עצים לאו בגדים נינהו ולא מיטמא ג' על ג' ולא שלשה על שלשה. ושקלינן וטרינן

ר' שמעון בן אלעזר ותנא דבי ר' ישמעאל אמרו דבר אחד ר' שמעון בן אלעזר הא דאמרן תנא דבי ר' ישמעאל מאי היא [א]דתני דבי ר' ישמעאל הואיל ונאמרו בגדים בתורה סתם ופרט לך הכתוב באחד מהן [1]צמר ופשתים מה להלן צמר ופשתים אף כל צמר ופשתים רבא אמר שלשה על שלשה בשאר בגדים איכא בינייהו [ג]דר' שמעון בן אלעזר אית ליה לתנא דבי ר' ישמעאל לית ליה דכולי עלמא מיהת שלש על שלש בצמר ופשתים מיטמא בנגעים מנלן דתניא בגד אין לי אלא בגד [א]שלש על שלש מנין ת"ל [1]והבגד ואימא לרבות שלשה על שלשה לאו ק"ו הוא השתא שתי וערב מיטמא שלשה על שלשה מיבעיא אי הכי שלש על שלש נמי ליתי בק"ו אלא שלשה על שלשה דחזו בין לעשירים בין לעניים אתי בק"ו שלש על שלש לעניים הוא דחזיין לעשירים לא חזיין לא אתי בק"ו טעמא דכתביה קרא הא לא כתביה קרא לא גמרינן בק"ו ואימא לרבות שלשה על שלשה בשאר בגדים אמר קרא [1]בגד צמר ופשתים [ב]בגד צמר ופשתים אין מידי אחריני לא ואימא כי אימעוט משלש על שלש אבל שלשה על שלשה מיטמא [א] תרי מיעוטי כתיבי [2]בגד צמר או [בבגד] פשתים חד למעוטי משלש על שלש וחד למעוטי משלשה על שלשה ולרבא דאמר שלשה על שלשה בשאר בגדים איכא בינייהו לרשב"א אית ליה לתנא דבי רבי ישמעאל לית ליה שלשה על שלשה בשאר בגדים

מנא

ר' שמעון בן אלעזר ותנא דבי ר' ישמעאל אמרו דבר אחד. דמהיכא תיתי לר' שמעון למעוטי שאר בגדים מטומאה אי לאו דאית ליה הא דתנא דבי ר' ישמעאל. והלכך יוצא מן העץ לאו דווקא נקט דה"ה לנוצה של עזים וכל מידי דלאו צמר ופשתים הוא ואיידי דנקט יוצא מן העץ לענין סוכה נקט לה נמי לענין טומאה: **הואיל ונאמרו בגדים בתורה סתם.** כגון בטומאת שרצים וטומאת מת דכתיב בטומאת שרצים או בגד או עור[ג] ובמת וכל בגד וכל כלי עור[ד] וכן בשכבת זרע וכל בגד וכל עור אשר יהיה עליו שכבת זרע וגו'[ה] ובציצית על כנפי בגדיהם[ו]: **ופרט לך הכתוב באחד מהן.** בטומאת נגעים כלל תחלה ואח"כ פרט [ז]והבגד כי יהיה בו נגע צרעת כלל בבגד צמר כו' פרט אף כל בגדים הסתומים ילפי' במה מצינו דהוא בנין אב דאינו אלא צמר ופשתים: **שלשה.** טפחים: **לר' שמעון אית ליה.** דבהדיא תנא[ח] אין בו משום שלש על שלש אבל שלשה על שלשה דחזי אף לעשירים מיטמא. ולקמן יליף מנליה בהו טומאה כלל הואיל ומנגעים יליף דאי לא יליף מנגעים מהיכא תיתי ליה לחלק בין פשתן לשאר מינין: **דכולי עלמא.** בין לאביי בין לרבא אליבא דהני תנאי: **בגד אין לי כו'.** כלומר אי הוה כתיב בנגעים בגד אין לי דמיטמא בנגעים אלא בגד שלם: **לעשירים לא חזיין.** אין מקפידין להצניע ובטולי מבטלי להו לא אתיין בק"ו: **וטעמא דכתביה קרא כו'.** מסקנא דפירושה דמילתא היא ובניחותא כלומר הלכך טעמא דכתב קרא והבגד לרבויינהו הלכך מיטמו הא לא רביינהו לא מיטמו: **ואימא לרבות שלשה על שלשה בשאר בגדים.** ושלש על שלש בצמר ופשתים מיטמו מק"ו והאי רבויא לשלשה על שלשה אתא ולשאר בגדים: **אמר קרא בבגד צמר.** פרט אחר כלל למימר דאפי' גדול דשאר מינין לא מיטמו בנגעים: **ואימא כי אמעיט.** שאר בגדים משלש על שלש דבצמר ופשתים אתי בק"ו משתי וערב אבל שלשה על שלשה מיטמו מריבויא דוהבגד: **תרי מיעוטי כתיבי.** תרי זימני כתיבי בגד צמר ופשתים זאת תורת נגע הצרעת בגד הצמר או הפשתים: [ט]**מנא ליה.** לרבי שמעון שום טומאה בשאר בגדים הואיל ושאר בגדים הסתומים למדין הן מן המפורש:

מאו

רבי שמעון בן אלעזר ותנא דבי ר' ישמעאל אמרו דבר אחד. וא"ת כיון דבשאר בגדים אפי' שלשה על שלשה טהור לר' שמעון בן אלעזר אמאי נקט שלש על שלש ותירץ הרב פורת דנקט שלש על שלש משום פשתן[א] דאפי' שלש על שלש טמא ואע"ג דאמר לקמן (דף כז:) ר"ש בן אלעזר וסומכוס אמרו דבר אחד דאמר סומכוס סיככה בטווי פסולה משמע דהא דקאמר הכא חוץ מפשתן היינו טווי ולא בגד[ב] וי"ל דעיקר מילתיה איירי בבגדי פשתן[ג] ומ"מ דייק לקמן מדלא קאמר חוץ מבגד פשתן דבטווי נמי איירי[ד] וא"ת מאי דוחקיה דאביי לאוקמה דתנא שלש על שלש משום פשתן ולימא דדוקא נקט[ה] כמו שאמר רבא[ו] ואי משום דלא ליפלוג ר"ש בן אלעזר אתנא דבי ר' ישמעאל הא אביי גופיה קאמר לקמן דהאי תנא דבי ר' ישמעאל מפיק מאידך תנא דבי ר' ישמעאל י"ל דסבירא ליה לאביי הא דמרבה לקמן תנא דבי ר' ישמעאל שאר בגדים היינו[ז] אפי' שלש[ח] על שלש וסבר דשאר בגדים[ט] או יהיה בהן טומאה[י] כמו בצמר ופשתים או יהיו טהורים לגמרי[יא]:

השתא שתי וערב מיטמא. תימה לר"י דילמא הא דתנן בפי"א דנגעים (משנה ח) כמה יהא בפקיע ויטמא כדי לארוג בו שלש על שלש היינו בתר דקיי"ל באריג דמיטמא בשלש על שלש אבל כל כמה דלא ידעינן באריג גם שתי וערב לא יטמא אלא כשיהיה כדי לארוג בו הרבה[יב] וא"כ היכי אתי שלשה על שלשה בק"ו דשתי וערב ותירץ ר"י דנראה לו להש"ס סברא דאריג שלשה על שלשה עדיף משתי וערב אפי' כדי לארוג בו אלף על אלף ולרשב"א נראה דודאי בבגד שייך לחלק בשיעורו משום דכתב רחמנא בגד דמשמע בגד שלם אבל שתי וערב[יג] השיעור תלוי בסברא[יד] והיינו שלש על שלש[טו] דחזי אפילו לעשירים דהא חזי לאיצטרופי לבגד גדול: [י]**אתי בק"ו.** מפרש הרב פורת דהאי ק"ו לא נקט אלא להרווחא דמילתא ובלאו ק"ו נמי אין צריך ריבוי לשלשה על שלשה[טז] דכיון דחזו לעניים ולעשירים בגד חשוב הוא דמה לי שלשה על שלשה ומה לי ד' או ה' אמות כיון שגם זה ראוי כמו זה[יז] וכן מוכח מדברי רבא דאמר שלשה על שלשה[יח] בשאר בגדים[יט] מאו בגד ומנא ליה[כ] דילמא איצטריך קרא[כא] לבגד שלם אלמא משמע דאין חילוק בין בגד שלם לשלשה על שלשה וכן אביי דמוקי או בגד לשלש על שלש בצמר ופשתים דמיטמא בשרצים ולא מוקי לשלשה על שלשה[כב] משום דשלשה על שלשה הוי בכלל בגד ולא צריך ריבוי וכן משמע ממאי דפריך ואימא כי אימעוט משלש על שלש[כג] וגם אפרש ויש ליישב דאיצטריך ק"ו דאי לאו ק"ו ה"א[כד] בגד משמע בגד שלם[כה] אבל השתא דאיכא ק"ו גלי לן[כו] דבכל מקום דכתיב בגד הוי שלשה על שלשה[כז]:

ואימא לרבות שלשה על שלשה בשאר בגדים. פי' בקונטרס אבל שלש על שלש בצמר ופשתים אתי בק"ו ולא נהירא דהא אמרן כיון דלא חזי לעניים ולעשירים לא אתי בק"ו[כח] ונראה לפרש [ב]דהכי פריך ואימא לרבות שלשה על שלשה פי' שנרבה שלשה על שלשה בשאר בגדים דהא ליכא מיעוטא למעוטינהו[לב] וצמר ופשתים אתי למעוטי שאר בגדים משלש על שלש דאי לאו צמר ופשתים הוה מרבינן בכל בגדים מוהבגד שלש על שלש כיון דקרא סתמא כתיב ומשני צמר ופשתים כתיב והמתרץ[לג] לא הבין קושייתו והיה סבור שהמקשה לא ידע דצמר ופשתים כתיב[לד] ולהכי הדר פריך[לה] אימא כי אימעוט משלש על שלש[לו] היינו קושיא ראשונה אלא שמפרש היטב:

ואימא כי אימעוט משלש על שלש. מכאן נמי משמע כפי' הרב פורת דשלשה על שלשה הוי בכלל בגד וק"ו להרווחא דמילתא נקט[לז] דאי שלשה על שלשה לא שמעי' מבגד אלא מק"ו א"כ מאי פריך כי אימעוט משלש על שלש מה צריך מיעוט מהיכא תיתי לרבות שלש על שלש בשאר בגדים דריבויא דוהבגד בצמר ופשתים מוקמית לה אפי' בשלש על שלש דשלשה על שלשה לא איצטריך בצמר ופשתים דהא מק"ו דשתי וערב אתי אבל בשאר בגדים דלא אתי בק"ו דהא בשתי וערב בהדיא כתיב צמר ופשתים[לח] איצטריך ריבוי מוהבגד [י]לשלש על שלש[לט] ומיהו שמא המקשה סבר דיש לרבות בשאר בגדים שלש על שלש [ל]כמו בצמר ופשתים כיון דקרא סתמא כתיב וחד ריבוי לכולהו[מ]:

תרי מיעוטי כתיבי. ואם תאמר לשתוק מריבויא דוהבגד וע"כ שלש על שלש טמא בצמר ופשתים דאי לאו הכי תרי מיעוטי למה לי וי"ל [ג]דאי לאו ריבויא דוהבגד הוה מוקמינן תרי מיעוטי לרבות שלשה על שלשה בשאר בגדים[מא] דאין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות (ולדי מהסס דהיאך נאמר דאין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות שלשה על שלשה בשאר בגדים ויותר נראה לומר כיון דאיכא לאוקמי שפיר תרי מיעוטי ליכא למימר דאתי לרבות) [ת"י] ושלש על שלש בצמר ופשתים ה"א דטהור אבל השתא דכתיב ריבוי דוהבגד ע"כ הנך תרי מיעוטי אתי למעוטי ולאו לרבות דאי לרבות מוהבגד וחד מיעוט הוה ידעינן שלשה על שלשה בשאר בגדים כדפרישית לעיל וא"ת אכתי לשתוק מריבויא דוהבגד וחד מיעוטא ולא ניכתב אלא חד צמר ופשתים ואנא ידענא דשאר בגדים דלא יטמאו בנגעים דמהיכא תיתי וידעינן נמי דלצמר ופשתים מיטמו בשלש על שלש דאי לאו הכי אמאי כתב רחמנא טומאה כלל בבגד צמר ופשתים דשלשה על שלשה שמעינן מק"ו דשתי וערב אלא ודאי לשלש על שלש אתיא וי"ל דהשתא דגלי לן קרא דשייכי טומאה דנגעים בבגדים ילפינן השיעור שפיר בק"ו דשתי וערב אבל אי לאו איכתיב טומאת בגדים לא הוה ילפינן מק"ו דשייך טומאה בבגד וה"א דאין שייך נגע אלא בשתי וערב אבל בבגד לא שייך נגע דשמא לא יבא בו נגע כלל[מג]:

נפקא

מסורת הש"ס

א) יבמות ד: מנחות לט:, ב) בנ"י לר', ג) [ויקרא יא], ד) [במדבר לא], ה) [ויקרא טו], ו) [במדבר טו], ז) [ויקרא יג], ח) [ע"ש], ט) [שייך לדף כז.], י) כ"ה גירסת הרש"ל שזהו דיבור בפ"ע וגרים לעיל דאריג שלש על שלש עדיף אבל בת"י גרים לעיל דאריג שלשה על שלשה כו' והך מפ' הרב פורת שייך לדיבור א' עם דלעיל וקאי אק"ו דשלשה על שלשה, כ) [נ"א לשלשה על שלשה], ל) [תוס' הרא"ש הגירסא: לשלשה על שלשה. ועי' מהר"ס],

◆

מוסף תוספות

א. דקמ"ל. תוס' הרא"ש. ב. ולא שייך גע"ג בטווי. תוס' הרא"ש. ג. מדקאמר גע"ג. תוס' הרא"ש. ד. ותרתי דייקינן מיני', דבגד פשתן מטמא שלש על שלש וגם אם סככה בטווי פסולה. תוס' הרא"ש. ה. שאין בו משום שלש על שלש אבל יש בו משום שלשה על שלשה. ריטב"א. ו. דמסתבר כוותי'. תוס' הרא"ש. ז. לטמא. תוס' הרא"ש. ח. דומיא דבגד צמר וכו' וכיון שכן, ליכא לאוקמי' לרשב"א כוותי'. ריטב"א. ט. אין שום תנא מחלק בטומאת[ם], אלא. תוס' הרא"ש. י. לגמרי. תוס' הרא"ש. יא. ואי אמרי' דרשב"א סבר דשאר בגדים יש בהם משום שלשה על שלשה הו"ל דעת שלישית ולא אתיא לא כת"ק ולא כתנא בתרא דבי ר' ישמעאל לקמן. אבל רבא סובר דתנא דבי ר' ישמעאל דלקמן לא מרבי שאר בגדים אלא לשלשה על שלשה ומש"ה מוקים רשב"א כוותי', ודלא כי האי תנא דבי ר' ישמעאל. ריטב"א. יב. יותר משלשה על שלשה. תוס' הרא"ש. יג. שאין במשמעותו הרבה. תוס' הרא"ש. יד. כמה יהא בו ויהא חשוב לטמא טומאת נגעים, ושיערו חכמים. תוס' הרא"ש. טו. דנהי דאריג שלש על שלש לא חזי אלא לעניים, שתי וערב כדי לארוג בו שלש על שלש. תוס' הרא"ש. טז. טמא. תוס' הרא"ש. יז. ואין אדם יכול לחלק ביניהם. תוס' הרא"ש. אלא כל שראוי לעניים ולעשירים, בגד האמור בתורה הוא. רמב"ן. יח. טמא. תוס' הרא"ש. יט. ואם איתא דבשלשה על שלשה אי לאו ק"ו לא הי' דינו כבגד שלם. חי' הר"ן. כ. לרבות שלשה על שלשה. תוס' הרא"ש. כא. לטמא. תוס' הרא"ש. כב. דבשרצים לא אתיא בק"ו דאין שתי וערב מטמא בהם. תוס' הרא"ש. ואכתי שלשה על שלשה בצמו"פ דמטמא בשרצים מנ"ל, אלא. רשב"א. כג. אבל שלשה על שלשה מטמא, ואי צריך קרא לשלשה, מנ"ל דשלשה על שלשה מטמא, הא לא כתוב בי' ריבוי, והכי איבעי לי' למימר, כי אמעוט משלש על שלש ומשלשה על שלשה, אבל בגד שלם מטמא, א"ו אין חילוק בין בגד שלם לשלשה על שלשה. תוס' הרא"ש. כד. ד'בגד'. תוס' הרא"ש. כה. משמע, ואפי' שלשה על שלשה טהור. תוס' הרא"ש. כו. ק"ו, ד'בגד' לא משמע בגד שלם אלא אפי' שלשה על שלשה, וכן. תוס' הרא"ש. כז. כיון דחזי בין לעניים בין לעשירים כשתי וערב, אבל שלש על שלש, אע"ג דרבייה רחמנא בנגעים מ'והבגד', לאו גלויי מלתא בעלמא הוא שיהא כבגד שלם, כיון דלא חזו לעניים ולעשירים כבגד גדול, אלא היכא דרבייה רבייה, הא בעלמא לא. רשב"א. כח. ואפי' אתה אומר דהשתא קא הדר בי' הו"ל לפרושי הכי בהדיא, ואימא לרבות שלשה על שלשה בשאר בגדים דאלו שלש על שלש בצמר ופשתים מק"ו קא אתו. רשב"א. והיאך חזר בו בשתיקה. רמב"ן. כט. ולהשוות שאר בגדים לצמו"פ. חי' הר"ן. ל. [ד]הוי טהור. תוס' הרא"ש. [ו]לא מיטמו כלל ואפי' בצמו"פ, דהא אמאי דקאמרי' 'דכו"ע מיהא שלש על שלש בצמו"פ מטמא מנלן', אתינן, ומש"ה אכתי קא דייק ואזיל אכתי מנ"ל, דאימא ד'והבגד' לא לרבות שלש על שלש קא אתי, דאיהו לא חזי אלא לעניים, דטפי משמע דנרבה מיניה בגד שלם בשאר בגדים, דחזי בין לעניים בין לעשירים, דהאי 'והבגד' מרבה בגד שלם. רשב"א. לא. דקאי בצמו"פ מרבינן צמו"פ. תוס' הרא"ש. לב. דשלש על שלש בצמו"פ ושלשה על שלשה בשאר בגדים שקולין הם. תוס' הרא"ש. לג. שאמר 'אמר קרא בגד צמר ופשתים'. תוס' הרא"ש. לד. והיינו דמהדר לי' אמר קרא בגד צמר בגד פשתים. רשב"א. לה. שפיר ידענא דצמו"פ כתיבי בקרא בהדיא, הלכך אימעוט שאר בגדים משלש על שלש שלא יהא טמא בשאר בגדים כמו בצמו"פ. תוס' הרא"ש. לו. אבל שלשה על שלשה מטמא דבתרווייהו אתו מריבויא ד'והבגד'. תוס' הרא"ש. לז. דבלאו ק"ו אית לן לטמאות שלשה על שלשה, [דלפי דבריו] ניחא דמ'והבגד' הוה מרבינן שלש על שלש בשאר בגדים, דשלשה על שלשה לא צריכי ריבויא. תוס' הרא"ש. לח. לא מצי לרבויי שלש על שלש. תוס' הרא"ש. לט. א"כ ע"כ אפי' לא כתיבא אלא חד מיעוטא, נתמעטו שאר בגדים משלשה על שלשה, דלשלש על שלש לא צריכה מיעוטא. תוס' הרא"ש. מ. דאי לרבות שלשה על שלשה, א"כ בצמו"פ לא הוה מרבו מידי, דאתי בק"ו משתי וערב, ואין לומר דלענין צמו"פ בא לרבות שלש על שלש ולענין שאר בגדים שלשה על שלשה, דאין סברא לחלק בריבוי הכתוב כיון שהפרשה כתובה סתם, והבגד מיירי בכל הבגדים. תוס' הרא"ש. מא. דטמא. תוס' הרא"ש. מב. אכתי הו"ל למימר דבגד שלם מטמא בשאר בגדים, דלא אמעוט אלא שלשה על שלשה. והוה צריך תלתא, חד למעוטי בגד שלם, וחד למעוטי שלשה על שלשה, וחד למעוטי שלש על שלש. רמב"ן ד"ה שלשה. מג. [ד]אין חילוק בין בגד שלם לשלשה על שלשה. תוס' הרא"ש ד"ה ולאו ק"ו.